HÜSEYN ARİF ŞERİNİN CAZİBƏSİ

Xal şairi Hüseyn Arif şerimizə öz parlaq istedadı ilə gəldi. Ona şairlik şöhrəti gətirən, əlbəttə, fitri istedadı oldu. Şairin əzəl ustası, tapındığı müqəddəslik – onun ilham pərisidir: yaradıcı bədii xəyal odur. Ancaq hər ilham pərisi özündə fərdi səciyyə daşıyır. Bunu onun doğurduğu bədii təcrübə əsasında bilmək olur. Sənətdə bu fərdiliyi gerçək səciyyələndirmək əslində xüsusilə zəruridir.

Hüseyn Arifin bədii xəyalı əzəli qüvvətini təbiətdən, zəngin folklordan, ulu sazdan aldı. Onun şeir üslubunun ana xətti – sadə bədii gözəllik bu saf qaynaqdan gəlirdi.

Ruhumuzun abi-həyatı olan bu başlanğıcla ayrılmaz bağlılıq – şerinin məhək daşına çevrildi. Burdan hafizəsinə nəqş edilən təsəvvürlər, həqiqətlər onun yaradıcı axtarışında yeni tərzdə mənalandı. Yaradıcılığında ibrətamiz hikmətli sözlər, fikirlər diqqəti özünə çəkdi.

Hüseyn Arif şair fərdiliyini hələ gənclik illərində tanıtdı. Ədəbi həyata gələndə artıq zamanın sərt sınağından çıxmışdı. 1941-45-ci illər savaşında erkən gənclikdən vuruşmuş, qalibiyyətlə dönmüşdü. Ömrünün bu illərini zaman-zaman şeirlərində qürurla xatırlayırdı:

Gəlib gözlərimin keçir önündən,
Sinəmi qabağa gərdiyim günlər.
Əynimdə boz şinel alov içindən
Fırtına qoynuna girdiyim günlər.

Yatmadıq atəşdən atəşə qədər,
Sədası torpaqdan günəşə qədər,
Qırx birinci ildən qırx beşə qədər
Döyüşdə imtahan verdiyim günlər.

Sellər-sular kimi qaynayıb-daşar,
Dastanlar yaradıb, mahnılar qoşar,
Canlı xatirəyə çevrilib yaşar,
Bir vaxt gözlərimdə gördüyüm günlər.

Müharibə mövzusunda yazdığını bəzi kitablarında "Cəbhə şeirləri" başlıqlı bölmədə xüsusi təqdim edirdi. Burada müharibənin doğurduğu sarsıntılarla yanaşı, vətənpərvərlikdən, fədakarlıqdan, qələbəyə inanmaqdan, qələbədən söz açırdı.

Müzəffər ordu ilə Qərbə irəlilədiyini fikrində canlandırırdı. Ancaq qalib əsgər kimi Elba sahilində foto şeir yaza-yaza çəkdirib:

Şəklimə baxıram əlimdə qələm
Əsgər paltarında dayanmışam tək.
Elba sahilində, yaş iyirmidir
Şəklimə baxıram, əlimdə qələm
Gözümün önündə başqa bir aləm
Doğma Bakıdayam yaş qırxa gedir.

Bununla hər şəraitdə ilham pərisinə sadiq qaldığını bildirdi. Şair savaş meydanında döyüşlər ara verəndə ilhamına sığınırdı: şeir yazmaqla qəlbini isidirdi. Məhvedici dəhşətləri gözlərilə görsə belə, ürəyi dilə gələndə sevgi şeri yazmağı da unutmurdu. Bu səhnəni təsəvvür etmək üçün "İtən şeir"ini oxuyaq:

Cəbhədə şeir yazdım,
Dizimin üstündə mən.
Sonra itirdim mən.
Tufanlı bir gündə mən.

Kim tapdı, kimə qaldı,
Sual da qəribədir?..
Bilən varım davada
Bir parça kağız nədir?!

Gənclik ürək sözünü
Hər yerdə, hər vaxt deyir.
Sevgidən söz açırdı
Səngərdə dinən şeir.

Hüseyn Arif müharibədən sonra yaradıcılığını dinc quruculuq dövrünün həyatını əks etdirməyə yönəltdi. Xalqın qurub-yaratmaq qayğıları ilə yaşadı, əmin-amanlığı, sülhü, məhəbbəti tərənnüm etdi. Poeziyasında ayrı gözəllik daşıyan lirik örnəklər nəğmələrə, mahnılara çevrildi, məclislərdə, şənliklərdə oxundu.

Hüseyn Arifin "Mən sülhə səs verirəm", "Şeir deyilmi" nəğmələri daha geniş yayıldı. Səid Rüstəmovun musiqisində birinci nəğməni Bülbül, ikincini Gülağa Məmmədov əla məlahətlə oxuyurdular.

Şairin bədii axtarışında xüsusən poemaları diqqəti özünə çəkdi. "Məhəbbət poeması"nda gözəl poetik təsvirlə gənclərə təmiz sevgi, ailəyə bağlılıq duyğuları aşıladı. "Yolda" poeması isə onun poeziyasında ayrıca mərhələ oldu. Bu əsər Səməd Vurğunun ömür yolundan bəhs edir. Əsərdə Vurğun surəti əvvəlcə Vaqif poeziyasının böyük davamçısı kimi maraqlı təsvir edilir. O, öz məşhur sələfinin ənənəsini vüsətli idrakı ilə zirvəyə ucaltmış bir sənətkardır. Azərbaycan torpağına, sadə zəhmət adamına, doğma vətənin taleyinə hər zaman mənən bağlıdır. Səməd Vurğuna bəslənən dərin el məhəbbətinin çeşidli təzahürləri poemada canlı əksini tapır. Xalqımızın yaddaşına onun həmişəlik nəqş edilməsi həqiqəti vurğulanır:

El üçün yaşayıb yazan sənətkar
Elin bircə gün də çıxmaz yadından.

Əsərdə Vurğun şerinin, şəxsiyyətinin yüksəliş yolları, eyni zamanda əsassız tənqidlə üzləşməsi göstərilir, "Aygün" poemasına qarşı böhtan dolu hücumdan danışılır.

Elə zənn etməyin yer üzündə siz
Hamardır şairin keçdiyi yollar.
Sakit görünsə də çox zaman dəniz,
Orda çovğun da var, fırtına da var...

Səməd Vurğuna qarşı hücumların əsas hiyləli niyyəti – şeirdə milli ənənənin inkarına yönəlmişdi. Bu hiyləli niyyət təkcə "Aygün"ün tənqidi ilə bitmirdi. Şeirə xalq həyatından, el ruhundan gələn təbii sadəlik bəzən qərəzli tənqiddə açıqca kiçildilirdi. "Muğan" poemasında bu xüsusda Vurğunun öz sözləri var: "Kosmopolit tənqidçilər ömrü boyu dandı məni", – deyə açdığı söhbət çoxumuzun hafizəsində saxlanıb. Onu "saz üstündə şeir quran çoban şairi" adlandıranlara Vurğun mərdanə cavab verirdi:

" – Bəli, – dedim, – saz üstündə!..
Lakin onun mənasını,
Vətənimin, millətimin qəhrəmanlıq dünyasını
Simfoniyalar lisanilə öz evimdə ötmüşəm mən,
Vaşinqton salonları keçməmişdir ürəyimdən.
Sizin kimi nökər olub yad ocağı qalamadım,
Vətənimin vüqarı tək vüqarlıdır mənim adım..."

Səməd Vurğunu inkar edənləri onun özündən sonra Hüseyn Arif kəskin tənqidə uğratdı. O, həmin inkarın mahiyyət etibarilə nihilist niyyət daşıdığını bildirirdi:

Nihilist yatmayıb əli varaqda
Nələr uydururdu, nələr deyirdi
Lakin öz qadını başqa otaqda
"Aygün"dən parçalar əzbərləyirdi.

Hüseyn Arif "Yolda" poemasında əslində Səməd Vurğunu xalqın mənəvi simvolu kimi səciyyələnirdi. O özü Vurğunun şair varisi olduğunu yenidən təsdiqlədi. Zaman irəlilədikcə bu tükənməz mövzunun daha dərin açılacağına ümid bəsləməklə poemanı bitirmişdi:

Çoxdur açılmamış incə nöqtələr,
Xalq əziz oğlunu hey anacaqdır.
Vurğunun haqqında ən böyük əsər
Hələ indən belə yaranacaqdır.

Sonra Hüseyn Arif "Dilqəm" poeması yazmağı niyyət etdi. Məqsədini gerçəkləşdirmək üçün aşıq poeziyasının tarixi keçmişini araşdırdı. Əslində adı Yəhya bəy olmuş, amma nakam məhəbbətin Dilqəm etdiyi aşığın ağrılarını yaşadı. Şairin başladığı bu poema kədərli bir hekayətə çevrildi. Ona qədər şerinə xas olmayan qəm motivləri gətirdi. Demə, bu onu gözləyən dəhşətli kədərdən xəbər verirmiş. Poema yazılanda oğlu Arif gəncliyinin çiçəklənən illərini yaşayırdı. Ancaq əsər bitməmişdən Arifin gənc ömrü yarımçıq qaldı. Şair bu böyük dərdini şeirlər silsiləsində izhar etdi. Saysız dərdmənd insanlar bu sarsıdıcı qəmə şərik oldular. Bundan sonra Hüseyn Arif şerində qəmli motivlər güclendi. Taleyin sərt hökmü ilə şərtlənən bu vəziyyəti şeirinin səciyyəsi kimi düşündü:

Arif gedən gündən Hüseyn adlı
Bir kədər şairi gəldi dünyaya.

"Natəvan" poemasını Arifin xatirəsinə həsr etdi; taleyində Natəvan talenə bir bənzərlik aradı. Özünün üzüntülü əhvalını şeirdə bölüşməklə onu yüngülləşdirmək istədi. "Xüsusən poetik yaradıcılıq, – deyir Hegel, – bizi əzən hisslərdən azad etmək qabiliyyətinə malikdir..."

Hüseyn Arif öz altmış illiyini ömrünün belə sarsıntılı keçən zamanında qarşılamalı oldu. "Yaş altmışdır" başlıqlı şerində keçdiyi yolları, öz taleyini müdrik düşüncələrində yenidən mənalandırdı. Ömrün sevincli, kədərli anlarını xatirədə yaşadı; nəticə etibarilə, həyata inam hissini ucaltdı.

Hüseyn Arif yaradıcılığının əzəli qaynaqlarından biri təbiət idi. Doğma Azərbaycan təbiətinin möhtəşəm gözəlliyinə vurğunluq – onun poeziyasında çeşidli bədii təcəssümünü tapıbdır.

Ana torpağın şeriyyət dolu aləmini şair öz poetik taleyinin şərti kimi anladırdı:

Deyirlər: arabir şerimin səsi
Çəməni, çiçəyi gətirir yada.
Deyirlər: vaxt olur könül nəğməsi
Tufanı, şimşəyi gətirir yada.
Zəriflikdə güləm, sərtlikdə qaya,
Yoluma qar düşüb, şəfəq çilənib.
Deyirlər: gələndə mən bu dünyaya
Bülbül də oxuyub, qartal da dinib.

Hüseyn Arif təbiətdə gözəlliklər ahənginə sadəcə bir zövq mənbəyi olaraq baxmaqla məhdudlaşmırdı. Bir-biri ilə qarşılıqlı şərtlənən həmin ahəngi – varlığı yaşadan məqsədəuyğun qanun təsəvvür edirdi. Onun "Təbiət düşünür" şerində söylədiyi kəlam belə səslənir:

Gəlin təbiəti biz də düşünək,
O özü hər şeyi düşünən kimi!

Təbiət aşiqi, məşhur rəssamımız Səttar Bəhlulzadəyə ithaf etdiyi şeirini bu sözlərlə bitirdi:

Ana təbiətin əkiz oğluyuq,
Bizim qüdrətimiz təbiətdədir.

Hüseyn Arif təbiəti təsvir edəndə bəzən həqiqətən bir rəssam kimi onu canlandırır. "Şeir deyilmi" – buna gözəl örnək olaraq göstərilə bilər. Bu şeri şair qələmi, bəstəkar notları, rəssam fırçası bir vəhdətdə birləşəndə yaradıb. Yazın surətini daşıyır əsərdi bu, onda yaz himni çalınır. Onun hər sətrinə bahar nəfəsi, təbii poeziya aşılanıb. Poeziyada musiqi, şeirdə mənzərə rəsminin nümunəsidir bu əsər. Hüseyndə olan nadir mənzərə yaddaşı əsərə xüsusi kolorit verir. Burada rəsm edilən neçə parçanı kətana köçürmək olar...

Sənətdə təbiilik anlamının, real gözəllik hissinin təbiət başlanğıcından gəlməsi burda əyani görünür. Xalq ruhunun təbii qaynaqları, milli xarakterin ilk əsasları əslində bu başlanğıca bağlıdır. Bunun üçün şair sövq-təbii olaraq ona meyllidir. Sonsuz çoxçeşidli canlı həyatın ana təməlini burda arayır. Bu zəmində şerin özünün sonsuz mövcud olacağına inandırır:

Kim deyir şerin meydanı dardır;
Sonu görünməyən bir ilk bahardır.
Necə ki həyat var, şeir də vardır,
Həyatın nəfəsi şeir deyilmi.

Həyata inamla poeziyaya inamı vəhdətdə duymaq – sənətkarın üstünlüyüdür. "Həqiqi sənətkar üçün harada həyat var, orada poeziya da var".

Hüseyn Arif təbiəti bu qədər sevdiyi üçün onu çox qayğıkeşliklə qorumağa çağırırdı. Şairin fikrincə, təbiət ona zülm edənlərdən öc alır; bunun aqibəti dəhşətli olur. Şairin bu ruhda düşüncələri bu gün ekoloji tərbiyə üçün nə qədər ibrətamizdir!

Hüseyn Arif şairliklə yanaşı, Azərbaycan Aşıqlar Birliyinin rəhbəri vəzifəsində səmərəli fəaliyyət göstərirdi.

Dədə Qorqud yadigarı bu ulu sənətin oyanışı həm də onun adına bağlıdır. Sazlı-sözlü dünyamıza qovuşdu onun öz şair varlığı:

Çox verib imtahan Hüseyn Arif,
Çağlar zaman-zaman Hüseyn Arif,
Getməz qulaqlardan Hüseyn Arif,
Son aşıq sazını çalana qədər...

Camal Mustafayev

AZƏRBAYCAN

AZƏRBAYCAN

Odlar yurdu şölə saçır,
Sönməz odu, alovu var.
Gündüzlər nur saçır Günəş,
Gecələr çilçırağı var.

Dosta möhkəm sədaqətli,
Qoynu bahar təravətli,
Beynəlmiləl təbiətli,
Bir diyardır Azərbaycan.

Boy atdıqca ildən-ilə,
Nəsillər verir əl-ələ,
Hünər dolu günləriylə
Bəxtiyardı Azərbaycan.

Öz odundan alovlanan,
Gələcəyə qanad çalan,
Milyon qışı yola salan
İlk bahardı Azərbaycan.

Bir nəğmədi, bir şeirdi,
Dinəndə Vurğun deyirdi,
Füzulidi, Üzeyirdi,
Şəhriyardı Azərbaycan.

Ocaq çatdım, odu, közü
Nəfəsilə alışdırıb
Babək ocaq çatan yerdə.
Qara batdım
Dava günün
Mərd Cavanşir
dizə qədər qara,

Buza batan yerdə.
Ay üzümə baxıb getdi,
ulduzlar da axıb getdi
Uyumadım, tək dan atdım
Giziroğlu şeşpərini atan yerdə.
At oynatdım,
Ağzı köhlən ağzı kimi
Qartalların qıy vurduğu
köpüklənən,
Selin, suyun qudurduğu.
Qoç Koroğlu, sınaq üçün
Qıratı oynadan yerdə.
Sevinci kədərə qatdım
Əli qanlı yağıları
Kərəm, Nəbi
Bir-birinə qatan yerdə.

Ürək sağlam, ayaq möhkəm,
Öz kökümün üstündəyəm,
Yatanda da yatacağam
Babalarım yatan yerdə.

Qəlbi dağlar baş-başadır.
O Şəkidir, bu Şuşadır,
Doğrudan da tamaşadır
Başdan-başa Azərbaycan.

Saf vicdanın, saf ürəyin,
Unudulmaz duz, çörəyin,
Hər məsləkin, hər diləyin
Varsın başa Azərbaycan.

Baxdım ana torpağıma
Aranıma, yaylağıma,
Min səs gəldi qulağıma
– Yaşa,
Yaşa, Azərbaycan!

AZƏRBAYCANIN

Axdı qulağıma dan söküləndə
Çoban bayatısı Azərbaycanın.
Üfüq qızaranda, Günəş güləndə
Başqadır səfası Azərbaycanın.

Aranı dolaşdım, dağı dolaşdım.
Bu yurddan, o yurda neçə yol açdım.
Qışın çilləsində zirvələr aşdım
Başımda sevdası Azərbaycanın.

Hər odlu sinədə bir geniş ürək
Öpdüm balaları balalarımtək.
Nə qədər mənimlə kəsdi duz-çörək
Cavanı, qocası Azərbaycanın.

Çaylar dərələrdən şütüyüb gedir,
Sellər palıdları döyüb titrədir.
Ürkək maralların görüş yeridir
Yamyaşıl talası Azərbaycanın.

Çölləri, düzləri çiçək-çiçəkdir,
Hər çiçək bir çeşid, bir təzə rəngdir.
Xınalar, boyalar içində təkdir
Xınası, boyası Azərbaycanın.

"Çiçi", "Pirəbədil" dillər əzbəri;
Toxudu xalqımın öz gözəlləri.
Gəzdi ölkələri, gəzdi elləri
İpəyi, atlazı Azərbaycanın.

Babalar zövqlə yaratdı, getdi,
Dəmiri qaynadıb, misi əritdi,
Şərqi heyran qoyub, Qərbi mat etdi,
Bəzəkli dolçası Azərbaycanın.

Tək deyil Nizami, o böyük insan,
Nəsimi ömrü də bir canlı dastan.
Çıxıb əsrlərin imtahanından
Yüz sənət ustası Azərbaycanın.

Füzuli həsrəti tutdu aləmi,
Yaşadı Vaqifin sevinci, qəmi,
Könülsüz könüllər fəth edərdimi
Qəzəli, qoşması Azərbaycanın?

Azmı göydən yerə od ələnibdir.
Şadlıq sükut edib, kədər dinibdir.
Bir dövrün hökmüylə bəstələnibdir
Bir ana laylası Azərbaycanın.

Daşlar naxış-naxış qaralı, ağlı,
Naxışlar necə də qollu-budaqlı.
Bir qalın kitabdı sirli, soraqlı
Hər qədim qayası Azərbaycanın.

Güllər alışdıqca ulduzlar kimi,
Şırşırlar oxuyur nəğməkar kimi.
Durur babalardan yadigar kimi
Cavanşir qalası Azərbaycanın.

Qəzəbi tufandır, sevinci dəniz.
Vicdanı boyasız, eşqi ləkəsiz.
Günəşlə yaşıddır, gündüzlə əkiz
Həyat simfoniyası Azərbaycanın.

Döyüşdə büdrəyib cəngdə pozulmaz,
Girsə hər meydana tək də pozulmaz.
Çətində boşalıb, bərkdə pozulmaz
Qardaşlıq dünyası Azərbaycanın.

Cəfər səhnəmizin zinəti oldu,
Üzeyir musiqi şöhrəti oldu.
Vurğun qələminin qüdrəti oldu,
Nəriman – dühası Azərbaycanın.

Başıma qaxıncmı, başımın dəni?..
Ağrılar, acılar sarsıtmaz məni.
Hələ indən belə yüz il Hüseyni
Yaşadır havası Azərbaycanın.

AZƏRBAYCANIN SİMFONİYASI

Yaş ötdükcə tələsirəm
gəzmək üçün, görmək üçün.
Zirvədəki qar qalağı,
Dərədəki çisək üçün.
Gah yadıma göy taladan
ürküb çıxan maral düşür.
Gah qayada uçmaq üçün
qanad açan qartal düşür.
Mən də uçmaq istəyirəm,
yeri, göyü bir nəfəsə
Öpüb qucmaq istəyirəm.
Meşələri ağac-ağac,
ağacları budaq-budaq
Şəhərləri küçə-küçə.
Küçələri bina-bina
gəzib görmək istəyirəm.
Bura aran, ora yaylaq
Xəyalımda eniş-yoxuş, yaxın-uzaq.
Azərbaycan – Odlar yurdu,
Azərbaycan – ana torpaq.
Yaş ötdükcə tələsirəm
Tarixlərin
dərininə, dayazına
dalmaq üçün,
Əsrlərin sinəsindən
Keçdiyimiz yola, izə
Dönüb nəzər salmaq üçün.
Tariximiz sirlə dolu.
Hələ onun açılmamış

neçə-neçə düyümü var.
Deyilməmiş yüz söhbəti,
Duyulmamış min sevinci,
min qəmi var.
Oxumağa tələsirəm
babaların tarixini
kitab-kitab, varaq-varaq.
Azərbaycan – Odlar yurdu,
Azərbaycan – ana torpaq.
Nələr çəkdin
zaman-zaman
əl dalınca uzandı əl.
Yadlar gəldi qoşun-qoşun,
Seçilmədi yazın, qışın.
Zəlzələdən dağılantək
Dağıldı kənd, batdı şəhər,
Pozuldu bənd,
Yandı çəpər.
Alov yağdı göydən yerə
Axşam-axşam, səhər-səhər.
Səngərlərdə gəlib keçdi
ayın, ilin.
Əl dalınca uzandı əl,
Daşıdılar sərvətini,
Yad ellərə karvan-karvan.
Zaman-zaman
vaxtsız ölüm,
vaxtsız əcəl,
Vaxtsız xəzan...
Soldu çəmən, saraldı bağ.
Köks ötürdü
yana-yana
Bacı, qardaş,
Ata, ana, oğul, uşaq.
Azərbaycan – Odlar yurdu,
Azərbaycan – ana torpaq
Çəkilməmiş bədənindən

Pompeylərin sızıltısı
Sasanilər vurdu yara.
Neçə qanlı müsibətlər
Nizələrlə həkk olundu qayalara.
Çapdı sağı, çapdı solu
yad atlılar.
İz üstündən açıldı iz,
Yol üstündən çəkildi yol
Sınadıqca yarağını
İran,
Turan,
Ərəb,
Monqol.
Dəvəlilər, qatırlılar,
Qurd nəfəsli yad atlılar.
Kaman çəkib ox atdılar.
Neçə başı çiyinlərdən
qopartdılar.
Gah o yandan, gah bu yandan
Ox atdılar.
çox atdılar.
Tariximiz sirlə dolu.
Əzəl, axır –
Yazılanlar yazılacaq,
Azərbaycan – Odlar yurdu,
Azərbaycan – ana torpaq.
Ox atdılar,
Çox atdılar
Gah o yandan, gah bu yandan
Ancaq yenə
sadiq qaldı xilqətinə,
izzətinə, hörmətinə,
İtirmədən ləyaqəti,
insanlığı, nəzakəti
Ağsaqqallı dədə-baba,
ağ birçəkli nənə-ana.
Unutmadı, itirmədi

Üzündəki təbəssümü,
Qəlbindəki hərarəti.
Gizləmədi atlı gələn
qonağından
arpasını, samanını.
Gizləmədi xəstə gələn
qonağından
Öz sonuncu saxlancını,
dərmanını.
İtirsə də döyüşlərdə
şənliyini,
bayramını,
İtirmədi namusunu,
vüqarını
inamını.
Yorğanı yel, yastığı daş,
Gecələdi çöldə, düzdə
qayalara sığınaraq.
Azərbaycan – Odlar yurdu,
Azərbaycan – ana torpaq.

Göz dikmədik özgələrin
aranına, yaylağına
Aranımız, yaylağımız ola-ola.
Göz dikmədik özgələrin
torpağına, daşına biz.
Öz daşımız
torpağımız ola-ola.
Bir ürəyi iki yerə parçalayıb,
Bir ölkəni iki yerə
bölməmişik.
Bir qonşunun şərbətinə
acı qatıb,
bir kimsənin kədərinə
gülməmişik.
Fitnə-fəsad
bilməmişik.

Sözümüz söz, düzümüz düz,
cütümüz cüt,
Ökümüz hər öküzdən
adlı olub.
Çayımız çay, payımız pay,
duzumuz duz,
Çörəyimiz
hər çörəkdən
dadlı olub.
Süfrəmiz də geniş, açıq.
Dostumuz od,
diləyimiz isti, işıq.
Yad kəslərin hücumuyla
dağılsaq da neçə kərə,
sıxılsaq da neçə kərə,
Ancaq yenə baş qaldırıb
Yayılmışıq tüstü-tüstü,
Çoxalmışıq ocaq-ocaq.
Azərbaycan – Odlar yurdu
Azərbaycan – ana torpaq.

Əbəs yerə Cavanşiri
dönə-dönə anmamışıq.
Babək – deyə yanmamışıq.
Əbəs yerə ucaltmadıq
Koroğlunun heykəlini.
Əbəs yerə yaşatmadıq
neçə-neçə qəhrəmanın
arzusunu, əməlini.

Əbəs yerə dayanmırıq
abidələr önündə biz.
Hər daş qala,
kərpic hasar
doğma, əziz.
Bu dağlarda hər qalanın
öz şərəfli tarixi var.

Ağır düşmən hücumunun acısını
Dönə-dönə dadmasaydıq
Yüksəlməzdi bu qalalar.
Əvəzində təzə-təzə
şəhər salıb, ev tikərdik.
Bulaqlardan su gətirib,
gül əkərdik,
Dost qapısı açmaq üçün
eldən elə yol çəkərdik.
Olmasaydı o basqınlar
o qırğınlar, o bəlalar.
Yaranmazdı bu qalalar.
Dağlardakı hər qalanın
öz şərəfli tarixi var.
Bu qalalar əlimizlə
Nəsil-nəsil qorunacaq.
Azərbaycan – Odlar yurdu,
Azərbaycan – ana torpaq.

Unutmadıq olanları,
biz yenidən
keçmişləri soraqladıq,
Nizamini, Nəsimini,
Füzulini varaqladıq.
Cəsurları saldıq yada.
Alimləri,
şairləri unutmadıq.
Şirin dilli Vaqifləri,
Vulkan güclü
Sabirləri unutmadıq.

QƏDİM ŞƏHƏR

Qaralmış üfüqlər qaşını çatır,
Sıxlaşır başımda ağır fikirlər.
Torpağın qoynuna sığınıb yatır –
Qəbələ adlanan qədim bir şəhər.

Nə yolları durur, nə küçələri,
Dayanıb hərəkət, kəsilib işıq.
Qala qapısından keçib içəri,
Bu gündən dünənə yaxınlaşırıq.

Açsa da ağzını od nəfəsli yay,
Gəzirik bilmədən yorğunluq nədir.
Yenə əvvəlkitək axıb gedir çay,
Təbiət – hər şeyə o, biganədir.

Susmuş qədim şəhər, susmuş ömürlük,
Nə alan, nə satan, nə bazar qalıb.
Canlı bir insanda, cansız bir üzük,
Böyük bir binadan bir divar qalıb.

Pullar səpələnib küncə, bucağa,
Sağımız, solumuz oyuq-oyuqdur.
Minillik bir küpə çıxır qabağa,
Bir qulpu tapılıb, bir qulpu yoxdur.

Çıxmışam seyrinə sirli aləmin,
Hər daş parçasının öz yazısı var.
Cəlb edir fikrini cavan alimin,
Saxsı qablardakı əlvan naxışlar.

Nəsillər dil açıb verir səs-səsə,
Burda illər nədir, əsrlər nədir...
Başımız nə qədər yüksəklərdəsə,
Kökümüz o qədər dərinlərdədir.

ORA VƏTƏNDİR

Harda gözlərini açdın dünyaya,
Qaynayıb, qarışdın elə, obaya,
Harda könül verdin torpağa, suya,
Ora vətəndir.

Harda bir yurd salıb, bir yuva tikdin,
Həyətdə bir ocaq, bir çiçək əkdin,
Harda oğul nazı, qız nazı çəkdin,
Ora vətəndir.

Harda xeyrə qaçıb, şərə tələsdin,
Nə odda alışdın, nə yeldə əsdin,
Halal süfrə açıb, duz-çörək kəsdin,
Ora vətəndir.

VƏTƏN DEMƏKDƏN

Düzlər bahar fəsli al geyinəndə
Sözlər öz-özünə axır ürəkdən.
Yenə axşam-sabah sazım dinəndə,
Bilin, doymamışam Vətən deməkdən!

Əzəldən vurulub ana torpağa
Min dəstə bağladım güldən, çiçəkdən.
Ötəndə bülbüllə qabaq-qabağa
Bilin, doymamışam Vətən deməkdən.

Qarışsın nəfəsim sərin yellərə,
Alın sorağımı əsən küləkdən.
Səsim yayıldıqca doğma ellərə,
Bilin, doymamışam Vətən deməkdən!

SALAM, A CEYRANÇÖL!

Salam, Ceyrançölü, əzəl ovlağım,
Cığırlar, çəhlimlər, izlər dünyası...
Gözəl təbiətli, gözəl ovlağım,
Qolpunlar, yarğanlar, düzlər dünyası.

Salam, Candar gölü, itmə dumanda,
O başda ağaran ləpəmi, qarmı?

Qışda sinən üstü buz bağlayanda
Yaşılbaş sonalar darıxmayırmı?

Ay qoca Yaylacıq, ay ömrüm, günüm,
Yuxum qarışanda yuxun qaçdımı?
Sacdağı necəsən? Başına dönüm
Sacına baxıram, sacın yaşdımı?

Sular dövrəsində qalxan ağaclar
Niyə kövrəksiniz, yaşınız azmı?
Qoyunlu, quzulu yallar, yamaclar
Kəklikli qayalar, yaxşısınızmı?

Mən sənin özünəm, sən mənim özüm,
A buludlu zirvə, a yaşıl çəmən.
Oyan, a Durnalı, a duru gözlüm,
A Çatma, yadına düşürdümmü mən?

Göy Tomtu, əlində saxla əlimi,
Qollarım boynuna dolanmasınmı?
Yazda qızıl lalə qızıl dil kimi
Çiçək qonşusunu yalamasınmı?

Oxşayım ağotu, öpüm nərgizi,
Bu yurdda boy atıb yaşa dolmuşam.
A yonca, a yovşan, bircə gün sizi,
Unutsam, bilin ki, unudulmuşam.

Boz at, qulaqların oynar havada,
Kimin nəfəsidir duyduğun nəfəs?
Maşınlar yollara sığışmasa da,
Köhlən məhəbbəti silinə bilməz.

Salam, a Ceyrançöl, bir də görüşək,
Səni qorxutmasın saçımın dəni.
Ürək o ürəkdir, istək, o istək, –
Hüseyn Arifəm, yormazsan məni.

NAXÇIVANDADIR

Yollar uzaq deyil, görməyən görsün,
Bağların baharı Naxçıvandadır.
Düzlərin sərvəti, çöllərin varı,
Dağların vüqarı Naxçıvandadır.

Şahbuzun hüsnünü eylədikcə yad,
Xəyalım bir anda açır qol-qanad.
Ruhuma doğmadır Culfa, Ordubad,
İllərin ilqarı Naxçıvandadır.

Mənasız keçirmə ömrü həyatda,
Canlı xatirədir hər xoş saatda.
Dincəl Badamlıda, qal Batabatda,
Elin etibarı Naxçıvandadır.

Başdan dilimizin olmuş əzbəri,
Könül mahnıları, ürək sözləri,
Cəlilin, Cavidin ayaq izləri,
Ölməz yadigarı Naxçıvandadır.

Dərədə suların həzin nəğməsi,
Zirvədə qartalın çağlayan səsi,
Ceyranın sürüsü, maralın dəsi,
Durnanın qatarı Naxçıvandadır.

Şerin, şeriyyətin qədrini bilən,
İnsanla sevinib, insanla gülən,
Dar gündə axtarıb, çətində gələn
Hüseynin dostları Naxçıvandadır.

BORÇALI

Vaxtaşırı gəlib görmək istəsən
Heç deməssən nə uzaqdı Borçalı.
Xramçaydan bəri baxsan görərsən
Başdan-başa çilçıraqdı Borçalı.

Muğanlıdan, Qaçağandan nə deyim,
Kişi qızdan, ər oğlandan nə deyim.
Saraclıdan, Ağacandan nə deyim
Sazlı, sözlü bir ocaqdı Borçalı.

Başkeçidin ətəyi gül, başı qar,
Çiçəklərdən dəstə tutur ilk bahar.
Yaranışdan zirvə geniş, dərə dar,
Həm arandı, həm yaylaqdı Borçalı.

Dost yolunda əsirgəməz nə desən,
Harayına çatasıdı səsləsən,
Şirininə acı qatmaq istəsən,
Coşan seldi, yanan dağdı Borçalı.

Zəhmətilə daş-torpağa bağlıdı,
Bol məhsullu bağça-bağa bağlıdı.
Qazax ona, o, Qazağa bağlıdı,
Nə məğrurdu, nə xoşbəxtdi Borçalı.

Hüseyn Arif qonağındı bu gün də,
At çapmışam neçə toyda, düyündə.
Qədirbilən nəsillərin önündə,
Alnıaçıq, üzüağdı Borçalı.

AVEYİN

Ulu babaların yurdu, yuvası,
Bilinməz neçədi yaşı Aveyin.
Təmiz təbiəti, təmiz havası,
Ülvidir torpağı, daşı Aveyin.

Enişli, yoxuşlu yollar keçibdir,
Şərbət əvəzinə ağı içibdir.
Qəm məskən bağlayıb, sevinc köçübdür,
Nələr çəkməyibdir başı Aveyin.

Tufan da oynayır, külək də əsir,
Nə qəribə sehir, nə qəribə sirr.
Göyü bulud alır, yeri çən kəsir,
Gahdan çatılanda qaşı Aveyin.

Göyəzən arxası, Gülül təpəri
Heyrandı hüsnünə Qazax elləri.
Qurumaq bilməyir illərdən bəri
Damcılı gözünün yaşı Aveyin.

KÜR ÇAYIM

Nə qədər qoynunda xumarlanmışam,
Yayxana-yayxana gələn Kür çayım.
Sahil kölgəsinə bürünüb axşam,
Səhər şəfəqilə gülən Kür çayım.

Fəsildən-fəsilə bir görkəm alıb,
Meylini torpağa bağlayan Kürüm.
Payızla yorulub, qışla qocalıb,
Baharla gəncləşib çağlayan Kürüm.

Alışan düzlərin silib tərini,
Qalın meşələrdən keçən Kür çayım.
Nənələr doldurub sənəklərini,
Babalar suyundan içən Kür çayım.

Arabir keçmişi gətirib yada,
Şairtək xəyala dalan Kür çayım.
Gözəllər yuyunub, sığallananda,
Vaqifi sevdaya salan Kür çayım.

Nə gözəl durulur üfüqdə səhər,
Qıymaram günəşim sönə, Kür çayım.
Yeni cəlalından tutaraq xəbər
Seyrinə gəlmişəm yenə, Kür çayım.

DURNALI

Başının üstündə günəşin nuru,
Ayağı altında düzlərin şalı.
Durna gözü kimi durudan duru,
Şair könlü kimi kövrək Durnalı.

Arabir yolunu çən-çisək kəsər,
Obadan ayrılıb, oymaqdan küsər.
Külək toxunanda titrəyib əsər,
Maral balası tək ürkək Durnalı.

Göylərin gözündən düşən yaş kimi,
Silkinib qalxanda yaşılbaş kimi,
Uzaqdan baxanda yanan qaş kimi,
Yerin sinəsinə bəzək Durnalı.

Açılır yaxası dan söküləndə,
Qızarır yanağı üfüq güləndə,
Bizim dədə-baba Ceyran çölündə
Hər güldən, çiçəkdən göyçək Durnalı.

Ey ana təbiət, ey ilk həmdəmim
Mənim səndən yaxın kimim var, kimim?
Seyrinə dalanda azalır qəmim,
Hüseyn Arifə dirək Durnalı.

AĞSTAFANIN

Sığındım istəkli bir bala kimi
İsti qucağına Ağstafanın.
Dolandım səhərdən axşama kimi
Soluna, sağına Ağstafanın.

Ağrı nə gəzirdi ürəkdə, canda
Ağacdan atılıb, dikdən aşanda

Gərərdim sinəmi çən qarışanda
Odun, ocağına Ağstafanın.

Xəbərim yox idi başqa xəbərdən
Pendirdən, çörəkdən, çaydan, şəkərdən,
Balıq ovlamağa qaçardıq hərdən
O çay qırağına Ağstafanın.

Burda keçirmişəm odlu çağımı,
Tikanlar dalayıb əl-ayağımı,
Nə qədər vermişəm tər yanağımı
Qılınc sazağına Ağstafanın.

Cicimin üzünə toxundu üzüm
Hər zaman dilində söhbətim, sözüm,
Günəş yayılanda dikildi gözüm
O Gülül dağına Ağstafanın.

Bəzən yuyunmuşam yağış gölündə
Bildirçin qovmuşam Ceyran çölündə
Səfərə çıxmışam camış belində
Ceyran yatağına Ağstafanın.

Qələmələr vardı, çinarlar vardı
Sağ-solu su bolu qatar-qatardı,
Nəsə dəstə-dəstə pıçıldayırdı
Quşlar qulağına Ağstafanın.

Sübhün yayılanda ilıq nəfəsi
Coşardı hər kəsin eşqi, həvəsi,
Enərdi şamların sərin nəfəsi
Yaşıl ayağına Ağstafanın.

Yazda gül açardı ərik bağları
Yayda səsləyərdi buz bulaqları
Payız sarılardı qarpız bağları
Araba çağına Ağstafanın.

Əsədin, Mizənin gurlayan vaxtı
Zurnaçı Nikolun tərifi qalxdı
Kişilər yeridi, qadınlar axdı
Şadlıq yığnağına Ağstafanın.

Əziz müəllimlər Əmirxan, Aslan
Məmməd, Əmənullah, həlim, mehriban
Dəmiryol məktəbi döndü bir zaman
Kamal ocağına Ağstafanın.

Fikrimdə həm yası, həm də bayramı,
Gah sevinc ilhamı, gah qəm ilhamı,
Əlimlə tapşırdım Arif balamı
Ana torpağına Ağstafanın.

Qəlbimdə əbədi bu dağ, bu düyün
Görünür beləymiş vəfası ömrün
Hüseyn Arifi axtaran bir gün
Düşər sorağına Ağstafanın...

NECƏ BİLƏRDİM

Qazaxda gözümü açdım dünyaya,
Dünyaya açılan gözüm Qazaxdı.
Qazaxda göz qoydum ulduza, aya,
O aylı, ulduzlu sözüm Qazaxdı.

Yer təmiz, göy təmiz, təbiət təmiz,
Palıdlar, vələslər qol-qanadımdır.
Yenigün kəndində açılan ilk iz
Həyata atılan ilk addımımdır.

Məclislər böyüdü, sazlı, aşıqlı,
Zurnaçı Nikolun səsilə doldu.
Kəsəmən, Salahlı, Çaylı, İşıqlı
Eşidib gördüyüm ilk kəndlər oldu.

Kişilər ad qoyub çatdı murada,
Deyənlər onlardan dastan deyərdi.
Abdalı, Həmidi gətirib yada,
Alsöyün deyərdi, Hajan, deyərdi.

Qədim Qarayazı, qədim haqqı-say,
Qara kötüklər də mənə əzizdir.
Dəli Kür beynimdə ən qüvvətli çay,
O boz köpüklər də mənə əzizdir.

Bir deyil, beş deyim arzum, diləyim,
Kağız xəbər tutsun, qələm eşitsin
Göyəzənmi deyim, Aveymi deyim
Damcılımı deyim, aləm eşitsin?

Səsini, sözünü ellərə yaydı,
Çaxdı şimşək kimi, qızdı od kimi.
Bu qədər sinəsi çağlamasaydı,
Bu qədər sənətkar yetirərdimi?!

Bir əli yaratdı, biri döyüşdü,
Çaldı cəngisini qoç Koroğlunun.
Kərəm Kərəm kimi dillərə düşdü,
Vaqifi Vaqifdir, Vurğunu Vurğun.

Nəsillər daş üstə təzə daş qoyur,
Hər söhbət bir dövrü gətirir yada.
Babam Balasöyün burda uyuyur,
Bura köçüb gəldi Arif balam da.

Məramı, məqsədi başqadır ömrün,
Bizə həyat da haqq, ölüm də haqdır.
Arifin ayağı altında bir gün
Hüseyn Arif də uyuyacaqdır.

Duyub qoxlamasam torpaq ətrini,
İşıqlı gündüzü gecə bilərdim,
Belə bilməsəydim onun qədrini
Dünyanın qədrini necə bilərdim?!

OĞLUMA

GETDİ

Bir gül bitirmişdi ilk bahar mənə,
Axşamdan sabaha durmadı, getdi.
Bir ürək vermişdi ruzigar mənə,
Həyatda iki gün vurmadı, getdi.

Şimşəktək havada alışıb keçib,
Möhnət şərbətini qəfildən içib,
Özünə bir könül həmdəmi seçib,
Bir şadlıq məclisi qurmadı, getdi.

Bəxt yatıb müsibət ayaq üstədi,
Kədər dalğa-dalğa, dəstə-dəstədi.
Düşmədi yatağa, deyək: – Xəstədi!
Atanı, ananı yormadı, getdi.

Hər kəsə məhəbbət bəsləyən Arif,
– Darıxdım, yanıma gəl! – deyən Arif.
Məni hamıdan çox istəyən Arif,
Bu dəfə halımı sormadı, getdi.

MƏNİMİYDİ

Bir saat bir yerdə tutmazdım qərar,
Araz mənimiydi, Kür mənimiydi.
Ömrümün, günümün gəlhagəlində
İnci mənimiydi, dürr mənimiydi.

Səsim gah Qazaxda, gah Qarabağda,
Meşədə, çəməndə, çayda, bulaqda,
Meyvəli aran da, çiçəkli dağ da,
Elə bilirdim ki, bir mənimiydi.